

BOZKURT: İklim Adaleti Üzerine

Saha Notları

Yazar
Özge Doruk

Şubat, 2022

Yazar: Özge Doruk, Araştırmacı/ Aktivist

Editör: Barış Gençer Baykan, Dr. Öğr. Üyesi Yeditepe Üniversitesi

Tasarım: Yağmur Yumrutepe, Yeşil Düşünce Derneği

Yeşil Düşünce Derneği

Türkali Mahallesi

Şehit Nuri Sokak

No:18, Beşiktaş / İstanbul

Tel: +90 543 807 72 25

info@yesildusunce.org

www.yesildusunce.org

Yeşil Düşünce Derneği (YDD), 2009 yılında yeşil düşüncenin ve yeşil politikaların yaygınlaştırılması amacıyla kurulmuştur. Ulusal ve uluslararası ölçekte proje ve kampanyalar yürüten dernek ekoloji ve sürdürülebilirlik, ekonomi, demokrasi ve medya, iklim değişikliği ve enerji alanlarında çalışmalarını sürdürüyor.

İçindekiler

<i>Yönetici Özeti</i>	4
<i>Çalışmanın amacı</i>	5
<i>Çalışmanın kapsamı ve sınırlılıklar</i>	6
<i>Yöntem</i>	6
<i>İklim krizi bildiğimiz gibi</i>	7
<i>Krizin karadeniz hali</i>	7
<i>İklim krizinden iklim adaletine</i>	9
<i>Batı Karadeniz’de denize kıyısı olan bir kasaba: Bozkurt</i>	12
<i>11 Ağustos 2021 Bozkurt Sel Felaketi</i>	14
<i>Afet Sonrası Belirsizlik</i>	17
<i>Ortak Yaşam Alanlarının Kaybı</i>	19
<i>Selin ardından bize kalan ruh sağlığımız</i>	20
<i>Değerlendirme</i>	21
<i>Fotoğraf Arşivi</i>	25
<i>Kaynakça</i>	27

Yönetici Özeti

Türkiye, 2015 yılında imzaladığı Paris Anlaşmasını Ekim 2021 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçirek resmen onaylamış oldu. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ismini Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirmek ise akabinde atılmış olan ilk adımdır. Karbon nötr hedefi ise bakanlık tarafından 2053 yılı olarak açıklanmıştır. Politik ölçekte yaşanan bu yavaşlığın aksine iklim krizinin aciliyeti ise her geçen gün daha da artmaktadır.

İklim krizinin nedenleri ve sonuçları üzerine mücadele etmenin yanı sıra eş zamanlı olarak dikkate alınması, gündeme getirilmesi gereken önemli bir mesele daha vardır: İklim adaleti. İklim değişikliğini bir kriz haline getiren toplumsal, ekonomik, politik sistem sebebiyle yaşanan felaketlerden herkes aynı şekilde etkilenmemektedir. Halihazırda sistem içerisinde kırılğan konumda olan topluluklar iklim krizinin etkilerini çok daha sert ve şiddetli bir şekilde yaşamaktadır.

Yeşil Düşünce Derneği olarak uzun süredir iklim krizine karşı harekete geçilmesi, etkili politikalar üretilmesi için çalışmalar yürütüyoruz. Bu çalışmalar aynı zamanda iklim adaleti çatısı altında da değerlendirilmesi gereken sosyal adalet, toplumsal cinsiyet eşitliği, yeşil ekonomi, adil dönüşüm gibi konuları da kapsamaktadır. Bozkurt: İklim Adaleti Üzerine Saha Notları da bu kapsamda hazırlanmış çalışmalardan biridir.

Çalışma Ağustos 2021'de Batı Karadeniz'de yaşanan sel felaketinden en fazla etkilenen Kastamonu'nun Bozkurt İlçesine yoğunlaşmaktadır. Sel felaketi sonrasında bölgedeki iyileşme sürecinin iklim adaleti perspektifinden ele alınması amaçlanmıştır. Derinlemesine görüşmeler, basın medya taraması ve ilgili literatür üzerinden nitel araştırma metotları kullanılarak yapılan saha çalışması ile Aralık 2021 yılına kadar gelen süreç değerlendirilmiştir. İklim adaletinin tesis edilmesinde sosyal adaletin sağlanmasının önemli bir husus olduğu, sosyo ekonomik olarak düşük gelir grubunda yer alan kişilerin süreç içerisinde çok daha fazla yıprandığı ve güvencesiz hissettiği, sel felaketi sonrası iyileşme sürecinin sistemli bir şekilde ilerlemediği, yerel halk ve kamu kuruluşları arasında yaşanan iletişim kopukluğunun gerek topluluk gerek birey dayanıklılığını zayıflattığı; kadınların, çocukların, yaşlıların kamusal alanda varlığının azaldığı elde edilen bulgular arasındadır.

Çalışmanın Amacı

Geçtiğimiz 2021 yazı Türkiye coğrafyası için bir hayli zordu. 28 Temmuz'da Antalya'da başlayan ve eş zamanlı olarak Akdeniz ve Ege bölgesinde birçok alanda ortaya çıkan orman yangınları kontrol edilemeden büyüyerek ciddi kayıplara sebep oldu (Greenpeace, 2021). Ormanlarda yaşayan canlılar hayatlarını kaybetti, aynı zamanda yanıp kül olan ormanlar ile birlikte yaşam alanlarını da. Görevliler, gönüllüler ve sivil toplum temsilcileri ile birlikte yangınlara karşı mücadele edilirken aynı dönem içerisinde ülkenin bir diğer köşesinde, Karadeniz bölgesinde, ise bir sel felaketi haberi aldık. 11 Ağustos tarihinde Batı Karadeniz'de etkili olan yoğun yağış akabinde meydana gelen sel, su baskını ve heyelanlar Kastamonu, Bartın ve Sinop illerini etkiledi. Kastamonu'nun Bozkurt ilçesi ise yaşanan sel felaketinde yıkıma uğrayarak en ağır hasarı alan bölge oldu. Bu durum ise cumhuriyet tarihindeki en büyük sel felaketlerinden biri olarak kayda geçti.

Yaşadığımız tüm bu 'doğal afetlerin' sebebi doğrudan iklim krizi değil, değerlendirilmesi gereken pek çok faktör var. Bununla beraber iklim krizinin kendisini görmezden gelecek noktayı da çoktan geçtik. Gezegen ısınmaya başladı ve bu ısınmanın sonuçları ile her geçen gün daha fazla yüzleşeceğiz. Bu noktada dikkate almamız gereken durumlardan biri: İklim adaleti.

Bu çalışma Bozkurt'ta yaşanan sel felaketinin sonuçlarını iklim adaleti perspektifinden açıklamayı amaçlıyor. Saha notları desteği ile Bozkurt'ta iyileşme sürecinde yapılanlar, yapılması gerekenler, eksikler ve ihtiyaçlar odağında olan değerlendirmenin krizler çağında iklim adaletinin tesis edilmesi için gereken bilgi desteğini vermeyi hedefliyor.

Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıklar

Bu çalışmanın çerçevesi dahilinde ele alınan temel kavramlar bulunmaktadır. İklim krizi, iklim adaleti gibi ölçeği oldukça geniş olan bu kavramlar çalışmanın odak noktası olan Bozkurt sel felaketi üzerinden sınırlandırılarak açıklanmıştır. Özellikle bölgede yaşanan süreç ile ilişkili yönleriyle detaylandırılmıştır. Bununla beraber Bozkurt üzerine yapılan değerlendirmenin belli süreler ve görüşmeler dahilinde ele alındığı, sistematik bir araştırma ile sürece ilişkin daha kapsamlı verilerin toplanabileceği ve değerlendirilebileceği belirtilmelidir.

Yöntem

Bozkurt: İklim Adaleti Üzerine Saha Notları çalışması nitel araştırma metotlarına dayanmaktadır. 26-28 Kasım 2021 tarihleri arasında toplam üç günlük bir saha çalışması yapılmıştır. Saha çalışması boyunca afet bölgesinde yapılan gözlemler ve görüşmeler temel bulguları oluşturmaktadır. Sahada politik temsilci, meslek odası temsilcisi, esnaf, işçi, ev işçisi, öğrenci, taksici, turizmci, emekli, işsiz, çiftçi şeklinde mesleki olarak tanımlayabileceğimiz kişilerle kartopu yöntemi üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Toplamda 15 görüşme yapılmıştır, görüşmecilerin yaş aralığı 20-75 arasındadır. Cinsiyet dağılımı ise 11 erkek 4 kadın şeklindedir. Yapılan görüşmelerin yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olduğu belirtilmelidir.

Aynı zamanda konuya ilişkin gazete metinleri, raporlar, basın bildirimleri, resmi kurum açıklamaları, ilgili literatür üzerine kaynak taraması yapılmıştır. Süreci güncel takip eden basın yayın organlarında ana akım medya ve muhalif medya odağında eşgüdümlü inceleme yapılmıştır.

İklim Krizi Bildiğimiz Gibi

Atmosferdeki sera gazları yeryüzündeki yaşamın var olması ve devam etmesi için gerekli olan sıcaklığı sağlar. Yeryüzünün bu sıcaklığı ve hava koşulları uzun dönem içerisinde doğal olarak dinamiktir. İklim değişikliği olarak tanımladığımız bu durum; 19. yüzyılda sanayi devriminden sonra artan insan temelli faaliyetler sebebiyle öngörülemeyen bir şekilde hızlanmıştır ve geldiğimiz noktada küresel bir kriz durumu halini almıştır. (Uncu, 2019; 9: WWF-Türkiye; t.y, Australian Academy of Science; t.y)

İklim krizine sebep olan faaliyetlerin başında petrol, gaz, kömür gibi fosil yakıtların kullanımı gelmektedir. Bunlarla beraber; yeşil alanların kaybı ve ormansızlaşma, endüstriyel tarım ve hayvancılık faaliyetleri ve sürdürülebilir olmayan kentleşme ve yapılaşma da sebepler arasında gösterilebilir (Uncu, 2019; 10-11)

Şu an da iklim krizinin sonuçları ile yüzleşiyoruz. Sıcaklıklar artmaya devam ediyor, kuzey kutup bölgesinde buzullar eriyor ve yüzyılın ortasına gelmeden önce buzulların yazın tamamen eriyeceği öngörülüyor. Buzulların erimesi ile birlikte deniz seviyesinde yaşanacak artışlar, denize kıyısı olan kentleri sular altında bırakabilir. Okyanuslardaki asitlenme oranı artıyor, mercan resifleri ise ölüyor. İklim krizi etkilerini artırdıkça halihazırda sebep olduğumuz diğer önemli bir sorun olan biyolojik çeşitlilik krizi de fazlasıyla şiddetlenecektir. Kuraklık, sel, kasırga, fırtına gibi hava olaylarına bağlı afetlerin sayısı ve şiddeti ise artıyor (NASA; t.y). Eğer iklim krizine karşı gerekli önlemler küresel ölçekte bir an önce alınmazsa telafisi olmayacak bir şekilde yok oluşa doğru sürükleneceğiz.

Krizin Karadeniz Hali

İklim krizinin Türkiye üzerinde mikro ve makro ölçeklerde çeşitli etkilere sebep olacağı pek çok çalışma kapsamında ortaya konuldu. Bu bağlamda Akdeniz Havzası'nın da bir parçası olan Türkiye'de kuraklık ve buna bağlı olarak susuzluğun, tarımsal ve biyolojik çeşitliliğin kaybının, orman yangınlarının artış göstereceği öngörülmektedir (Dıvrak ve İş, 2010; 6). Meteorolojik karakterli afetlerin (don, dolu, ani ve kuvvetli yağış, fırtına vs.) sayısında ve şiddetinde artışların olması, iklimsel etkiler sebebiyle oluşacak sağlık problemleri, sıcak ve soğuk hava dalgalarındaki artış sebebiyle yaşanacak ölümler, yoğun enerji tüketimi, deniz seviyelerindeki yükselme sebebiyle kıyı ve düşük kotlu bölgelerde yaşanacak problemlerde Türkiye'nin iklim krizi sebebiyle yaşayacağı durumlar olarak belirtilmiştir (Kayhan, 2008; 14)

Karadeniz bölgesi özelinde ise yağışların yüzde 10 ile 20 arasında artış göstereceğine değinilmiştir (İklimBU; t.y). Bununla beraber 2015 yılında WWF-Türkiye ve TEMA Vakfı tarafından hazırlanan İklim Değişikliğinin Yerel Etkileri raporunda Karadeniz Bölgesi için Trabzon'da odak görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar bölgelerinde gözlemledikleri iklim değişikliği etkilerinden şu şekilde bahsetmişlerdir: Ani ve şiddetli yağışlar, seller ve heyelanların daha şiddetli bir şekilde yaşanmaya başlaması, aşırı hava olayları sebebiyle tarımsal üretimde azalmalar olması, mevsim trendlerinin değişmesi, deniz ekosisteminin zarar görmesi, halk sağlığı problemlerindeki artış (TEMA Vakfı & WWF-Türkiye, 2015; 29-30)

Karadeniz Bölgesinde şiddetini artıran ani yağışlar ile birlikte daha fazla sel haberi alıyoruz. Sel haberleri maalesef beraberinde can ve mal kayıplarını da taşıyor. 2002'de Rize'nin Güneysu ve Çayeli ilçelerinde yaşanan sel felaketinde 34 kişi; 2005'te Rize ve Trabzon'daki sel felaketinde 32 kişi; 2009'da Artvin Borçka'da 5 kişi, 2010 yılında ise Rize Gündoğdu'da sel ve heyelan sebebiyle 12 kişinin hayatını kaybettiği belirtiliyor. 2012 yılında ise Samsun'da yaşanan taşkının nehir yatağındaki konutlara zarar vermesi sebebiyle 13 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunlar tüm bölge içerisinde kayda geçen sel felaketi haberlerinden bazılarıdır (Aksu, 2020) İklim krizi sebebiyle bölgedeki afet riskinin artması, can ve mal kayıplarının yaşanması sebebiyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 12 Temmuz 2019'da Karadeniz Bölgesi İklim Değişikliği Eylem Planını yayımlamıştır. 6 ay içerisinde tamamlanması ve kamuoyu, ilgili bakanlıklar ve kamu kurumları ile paylaşılması planlanan eylem planındaki maddeler Bakan Murat Kurum (2019) tarafından açıklanmıştır:

- Mekânsal strateji planı ve bütün ölçeklerdeki mekânsal planlar iklim değişikliği parametreleri dikkate alınarak hazırlanacaktır.
- Trabzon, Rize, Ordu, Giresun, Artvin ve Samsun illeri öncelikli olmak üzere dere yataklarında yer alan binalar tespit edilecek ve uygun alanlar için kamulaştırma ve taşıma süreci planlanacaktır.
- Yüksek heyelan riski bulunan bölgelerde yer alan binalar tespit edilerek uygun alanlara taşınacak ve bu bölgelerde inşaa faaliyetlerine izin verilmeyecek.
- Yerel yönetimler uhdesindeki ekonomik ömrünü tamamlamış veya yetersiz kesit genişliğine sahip köprülerin önceliklendirme yapılarak kaldırılması için tespit çalışmaları yapılacaktır.
- Karadeniz Sahil Yolunun yağış sularının denize ulaşmasına engel olan bölümlerinde menfezlerin kapasitesi artırılabilecektir.
- Karadeniz Sahil Yolu'nda ve risk altında olan karayollarının altyapısının belli noktalarında ani oluşan taşkınların denize iletilmesini sağlayan su hatları ve tüneller oluşturulacaktır.
- Dere yataklarının doğal yapısının bozulmaması için bölgede faaliyet gösteren tesislerde denetimler sıklaştırılacaktır.
- Kamu hizmeti veren binaların aşırı iklim olaylarından daha az etkilenecekleri şekilde kent planlarında yer seçimleri yapılacaktır.
- İklim Değişikliği ve etkileri konusunda yerel yönetimlere düzenli eğitimler verilecektir.
- Yağış suları ve kanalizasyon suları ayrık sistem haline dönüştürülecektir.
- İçme suyu, atıksu arıtma ve atık depolama gibi kritik altyapı tesislerinin afet risk analizleri yapılacaktır.
- Doğal afet riski taşıyan alanlarda can ve mal güvenliği açısından erken uyarı sistemleri konusunda ilgili kurumlarla koordinasyon sağlanacaktır.
- Bölgedeki yapılaşmada enerji verimli, iklim duyarlı ve ekolojik özellikli yerel yapı malzemelerinin kullanımı özendirilecek ve yaygınlaştırılması desteklenecektir.
- Bölge genelinde yol yapımında geçirgen materyaller kullanılması teşvik edilecektir.
- Atıkların dere yataklarında ilave yük oluşturmaması için bölgede atık yönetimi ve sıfır atık uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.

İklim Krizinden İklim Adaletine

Bir önceki bölümde iklim krizine, nedenlerine ve sonuçlarına; iklim krizinin Türkiye ve Karadeniz bölgesi üzerindeki etkilerine ve bu etkiler kapsamında alınması gereken önlemlere değindik. Tüm bu bahsedilenler bize iklim krizi meselesinin ne kadar da toplumsal bir kriz olduğu hakkında fikir vermiş olabilir. Tam da bu noktada bu çalışmanın da çerçevesini çizen iklim adaleti kavramına yer vermemiz gerekiyor.

1990'lı yıllarda tanımlanmaya başlanan 2000'li yıllarda ise küresel ölçekte pek çok toplantıda kendinden söz ettiren, ilkeleri belirlenen iklim adaleti kavramının kökenleri çevresel adalet kavramına dayanmaktadır. 1980'li yıllarda şu an da kendisini çevresel adalet kavramının fikir öncüsü olarak tanımlayan Dr. Robert Bullard'ın çalışmaları ile gündeme gelmiştir (Bullard; t.y). Amerika'daki Afro-Amerikalıların, çevresel koşullarının beyaz yurttaşlara göre her zaman daha riskli ve zararlı olduğunu öne süren çalışmalar devamında farklı şehirlerde, bölgelerde yapılan çalışmalar ile de desteklenmiştir. Toplum içerisinde etnik, dini, kültürel, ekonomik pek çok bağlamda dışlanmış, marjinalleştirilmiş toplulukların yaşam alanları çevresel tehditleri daha fazla barındırmaktadır (kentsel çöp alanları, sanayi yerleşimleri ve atıklar vs.). Çevresel adalet ABD Çevre Koruma Ajansı (EPA) tarafından; ırkları, renkleri, ulusal kökenleri veya gelirleri ne olursa olsun, politikalar, yasal düzenlemeler ve çevresel yasaların yaptırımları, uygulanması ve geliştirilmesi yoluyla, tüm insanlara yönelik adil yaklaşım ve anlamlı müdahaleler olarak tanımlanmaktadır (US EPA, 2018). Bu noktada birbiri ile iç içe geçmiş olan çevresel adalet ve iklim adaleti kavramları ölçek düzeyinde farklılıklar barındırmaktadır (Kılınç, 2018). Temelinde benzer bir kaygıyı bulunduran iklim adaleti daha küresel bir perspektif üzerinden düşünülebilir.

2002 yılında yayımlanan Bali İklim Adaleti ilkelerinde de belirtildiği gibi iklim değişikliğinin etkilerinden en fazla, iklim değişikliğine en az sebep olan ülkeler maruz kalmaktadır. Mevcut politik, ekonomik, sosyal eşitsizlikler ve adaletsizlikler iklim krizinin etkileri ile birlikte iyice derinleşmektedir. Sistemin en adaletsiz davrandığı kırılgan gruplar; küçük ada ülkeleri, yerel halklar, kıyı toplulukları, gençler, kadınlar, çiftçiler, yoksul insanlar, engelliler ve yaşlılar süreçte en fazla etkilenmektedir. Bu noktada iklim adaleti kavramının içeriğini ve kapsamını değerlendiren yaklaşımlar bulunmaktadır.

Tarihsel sorumluluk yaklaşımı iklim adaleti kavramının da temelini oluşturan temel bir yaklaşımdır. Günümüzde zengin, gelişmiş ve refaha ulaşmış olarak tanımladığımız ülkeler - ABD, İngiltere ve diğer Batı Avrupa ülkeleri vs. - bu refah düzeyine ulaşmak için sanayi devriminin de öncesine dayanan bir süreçte dünyanın geri kalanında yer alan doğal varlıkları, halkları sömürmüş; sanayi devrimi ile birlikte fosil yakıt kullanımında sorumsuz bir tüketim içerisine girmişlerdir. Bu sayede edindikleri zenginlik ile aynı zamanda iklim krizine sebep olmuşlardır. Şu an da iklim krizinin maliyetini ise %78 oranla geliştirmekte olan güney ülkeleri ödemektedir (Doğru & Alıca, 2019; 23). Bu ülkeler iklim krizinin etkilerini çok daha yoğun bir şekilde yaşamaktadırlar.

Tarihsel sorumluluk durumunun ötesinde iklim adaleti sadece ülkeler bazında ele alınması gereken bir konu değildir. Aynı zamanda her ülkenin, her topluluğun içerisinde yer alan eşitsizlikler, iklim adaletinin mücadelesinin bir parçasıdır. Bu bağlamda iklim adaleti meselesi aynı zamanda hak temelli bir yaklaşım içerisinde ele alınmaktadır. İklim krizinin tahrip ettiği ekosistem içerisinde yaşayan toplulukların temiz suya ve gıdaya erişimi kısıtlamaktadır.

Muson yağmurlarındaki ani artışlar ile birlikte Himalaya nehirlerinde yaşanan taşkınlar, seller bölgeyi yaşanmaz bir hale sokmuştur. Bangladeş'te ekstrem hava olaylarının artışı kayıpların yanı sıra bölgedeki tarımsal vs. üretim kaynaklarını da yok etmektedir (Alam & Murray 2005 - akt. Lahiri-Dutt, 2013;110) Tüm bu sebepler ortaya iklim mültecileri olarak tanımladığımız iklim krizi kaynaklı göç hareketini ortaya çıkarmaktadır. Bangladeşli bilim insanı ve iklim müzakerecisi Atiq Rahman'ın da sözleri yaşanan krizi ve içinde barındırdığı adaletsizliğe karşı olan başkaldırıyı özetler niteliktedir: "Eğer iklim değişikliği ülkemizi yaşanmaz kılar, ıslak ayaklarımızla oturma odalarınıza doğru yürüyeceğiz." (Clark & Bettini, 2017; 36).

Her geçtiğimiz yılda etkisini daha fazla gösterecek olan bu krizden gelecek kuşaklar herhangi bir sorumlulukları olmasa da daha fazla etkileneceklerdir. İklim adaleti meselesi aynı zamanda gelecek kuşakların yaşadığı hak ihlalleri üzerinden de tanımlanmaktadır.

Bu konuya dair derin bir şekilde ele alınan ve birlikte değerlendirilmesi gereken durumlardan biri de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve iklim adaleti arasındaki doğrudan ilişkidir. Toplumun doğumda atanan cinsiyete göre biçtiği kültürel ve sosyal roller olarak kısaca tanımlayabileceğimiz toplumsal cinsiyet; kadınların ve LGBT+ (devamında kadın+ olarak ifade edilecektir) bireylerin toplum içerisinde ekonomik, politik, eğitim, iş, sağlık ve birçok alanda geri planda kalmasına sebep olmaktadır. Kalıplaşmış bu roller sonucu ortaya çıkan durum ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak ifade edilebilir. Kadın+ bireylerin toplum içerisinde yaşamakta olduğu bu eşitsizlikler iklim krizine karşı kırılganlıklarını artırmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kırsalda yaşayan kadınların iklim değişikliğinden etkilenen grupların başında geldiği ifade edilmektedir. Kırsalda yaşayan kadınların doğal varlıkların birincil kullanıcıları olması, üstlenmek zorunda oldukları tarım işçiliği, ev içi işler ve yaşlı/çocuk bakımını üstlenen kişi olma gibi geleneksel roller onların tehdit anlarında daha fazla zorlamaktadır (Talu, 2016; Lahiri-Dutt, 2013).

2003 yılında ABD'de meydana gelen Katrina Kasırgası bölgede yaşayan Afro-Amerika kadınları, erkeklerden çok daha etkilemiştir. Yaşanan felaket sonrasında ölen kadınların sayısının çok daha fazla olduğu kaydedilmiştir. Hayatta kalmayı başaran pek çok kadının cinsel saldırıya uğradığı rapor edilmiştir (Seager, 2006: 2 akt. Tatgın, 2019; 114). 1991 yılında Bangladeş'te yaşanan siklon ve sel felaketi sebebiyle kadınların ölüm oranının erkeklerin ölüm oranının beş katı olduğu belirtilmiştir. Kadınların erkeklerin izni olmadan evden çıkmalarının yasak olması ve bu sebeple ailenin erkeklerinin kendilerini güvenli bir yere götürmeleri için beklemeleri; aynı sebeple açık alanda verilen sel alarmının erkeklerin aksine duyamamaları; geleneksel kıyafetleri sebebiyle kaçamamaları ve yüzmemeleri yaşanan ölümlerin sebebi olarak ifade edilmektedir (Talu, 2016; 73-74).

Tüm bu eşitsiz koşullar ve adaletsizlik kendisini sadece toplumun alt kesimlerinde değil, uluslararası düzeyde politik alanda da tekrar etmektedir. İklim müzakerelerinin erkek egemen bir ortamda devam ediyor olması; kadın+ bireylerin, gençlerin, yaşlıların, engellilerin temsiliyetinin ve sorunlarının göz ardı edilmesi kurulmuş bu adaletsiz sistemin devamlılığını sağlamaktadır. Buna karşı edilen mücadeleler arasında 2003'te Milano'da GenderCC- Women for Climate Justice (İklim İçin Kadınlar) ağı kurulmuştur. Özellikle Afrika ve Latin Amerika'dan pek çok kadın örgütünün üye olduğu bu ağ yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve beraberinde getirdiği adaletsizliği iklim müzakerelerine dahil etmeye çalışmaktadır (Turhan, Gündoğan, Aydın & Berke, 2017; 32).

Yoksulluk, Şu ana kadar bahsettiğimiz tüm yaklaŐımların, durumların hepsinde yer alan baŐat bir noktadadır. Kuzey ya da Güney hangi coğrafyada yaşadığı fark etmeksizin sosyo ekonomik olarak alt gelir grubunda yer alan topluluklar, bireyler iklim krizinin etkilerinden; afetlerden, ortaya çıkan gıda, barınma ve su sıkıntısından Şiddetli bir Şekilde etkilenmektedirler. SAMHSA, 2017'de sosyo ekonomik olarak alt kesimde yer alan grupların afetlerden neden ve ne Şekilde daha fazla etkilendiği üzerine bir rapor yayımlamıştır. Yapılan çalışmada genel olarak "kırılgan" Şeklinde ifade edilen grupların afet öncesi, sırası ve sonrasında süreçlerde riskleri daha olumsuz deneyimlediği ve daha çok etkilendiği belirtilmiştir. Alt gelir grubunda yer alan insanlar afet sırasında ve sonrasında travma sürecini daha derinden deneyimlemektedir. Yardımlara ulaşmak konusunda zorluklar yaşamaktadırlar. Yaşam alanlarındaki altyapı sorunları, sağlıksız barınma koşulları, finansal yetersizlik sebebiyle hayatlarını yeniden kuramamaları, sigorta sorunları, iş güvenceleri olmadığı için kredi alma olasılıklarının düşük olması, kısıtlı hareket imkanlarının olması, gidebilecekleri bir yerlerinin olmaması ve mevcut yoksulluk durumu sebebiyle politik temsiliyet noktasında da sıkıntı yaŐamaları çalışma kapsamında belirtilmiştir.

ABD'de 2007 yılında gerçekleŐen Harvey Kasırgasından en fazla ve Şiddetli bir Şekilde düşük gelirli grupların etkilendiği belirtilmiştir (Blake & Zelinsky 2018 akt. Doğru & Alıca, 2019; 30). Bullard'ın bu konuya ilişkin olan "aşırı hava koŐullarında yoksulluk bir risk faktörüdür" ifadesi Deaton (2017) tarafından aktarılmıştır (Doğru & Alıca, 2019; 31). Türkiye özelinde sel riski sebebiyle tehlikeli bir yerleşim noktası olan dere yataklarına yapılan yapılaŐmaya ve akabinde ani ve yoğun yağışlar sonrasında gelen taŐkınlara, baskınlara da sık sık yer verilmektedir. 2000'li yıllardan itibaren sel olaylarında artış olduğu gözlemlenmektedir. Son 10 yılda her yıl yaklaşık 100 ve daha fazla sayıda sel gerçekleştiği belirtilmiştir. 2020 yılı ise 1940 yılından bu zamana kadar sel afetinin en fazla görüldüğü 3. yıl olarak ifade edilmiştir. Yaşanan yağışların ve sellerin Marmara, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında daha fazla meydana geldiği de kayıtlara geçmiŐtir (Erkan vd. 2021; 51-54).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2019 yılını referans alınarak hazırlanan Gelir ve Yaşam Koşulları AraŐtırması 2020 yılı sonuçlarına göre Türkiye'de gelir eşitsizliği geçtiğimiz yıllara göre artış göstermiŐtir. En yüksek eŐdeĐer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, bir önceki yıla göre 1,2 puan artarak yüzde 47,5'e yükselmiŐtir. En düşük gelire sahip yüzde 20'lik grubun aldığı pay ise 0,3 puan azalarak yüzde 5,9'a dŐmŐtr ("11 yılın rekoru: gelir eşitsizliği" 2021).

GeçmiŐten günümüze derin bir sistem problemi olan tüm eŐitsizliklerin iklim krizi ile birlikte daha da derinleŐeceĐi bir dönem içerisine girildiği belirtilebilir. Bir sonraki bölümde 2021 yılında Kastamonu'nun Bozkurt ilçesinde sel kaynaklı yaşanan afet ve devamındaki süreç iklim adaleti kapsamında değerlendirilecektir.

Batı Karadeniz’de denize kıyısı olan bir kasaba: Bozkurt

Bozkurt, Kastamonu ilinin kuzeyinde sahil kıyısında kalan ilçelerinden birisidir. İlçenin tarihi Bizans İmparatorluğu ve devamında gelen Rum yerleşimlerine kadar geri götürülmüştür. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de bölgedeki aktif yerleşim alanlarından biri olmuştur (Bozkurt Kaymakamlığı, 2016; paragraf 5).

Denizden 2 km kadar içeride kalan bu küçük ilçe sahil hattında yer alan Abana ilçesi ile komşudur. İçinden geçen 60 km uzunluğundaki Ezine Çayı Karadeniz’e dökülür. İlçe merkezi ise Ezine Çayı vadisinde kurulmuştur. İlçe için önemli olan bir diğer akarsu ise 40 km uzunluğundaki İlişi Çayıdır. Yüzde 86’lık bölümü ormanlık alan olarak tanımlanan bu ilçede geniş düzlüklere ve ovalara rastlamak zor olabilir. En geniş düzlük alan ilçe merkezinin kurulduğu vadidir. Bu vadi içerisinde yer alan merkez dışında ilçenin idaresine bağlı 32 köy bulunmaktadır. Bozkurt’un 2019 yılı verilerine göre toplam nüfusu 9.468 olarak belirtilmiştir (Kastabil; t.y). Toplam nüfusun 5.388’i ilçe merkezinde yaşamaktadır. Ekonomik olarak çok güçlü faaliyetleri olmayan ilçede uzun yıllar boyunca özellikle çalışma çağındaki nüfus büyük şehir merkezlerine göç etmiştir.

Bölgede faal olan şirket türlerinin 24’ü şahıs, 42’si sermaye, 14’i kooperatif şirketi olarak tanımlanmıştır. Bu işletmelerin de ağırlıklı olarak faaliyet gösterdiği alanlar perakende ticaret, toptan ticaret, bina inşaatı, giyim eşyaları imalatı ve kara taşımacılığı, boru hattı taşımacılığı olarak sınıflandırılmıştır. Doğa ve deniz turizmi için önemli bir potansiyele sahip olduğu belirtilen ilçenin bu konuda nispeten kendi içine kapalı olduğu gözlemlenmiştir.

Köylerde ve merkezde ekilen alanların geçim ekonomisi düzeyinde olduğu ve ilçe açısından herhangi bir ekonomik değer yaratmadığı ifade edilmiştir. Kastamonu tarım alanının %0,01’ini karşılayan ilçenin payı genele oranla çok düşüktür. Tarım faaliyetlerinin aksine ormancılık alanında ise il genelinde hatırı sayılı bir yeri vardır. Geçmiş dönemde Kastamonu’da üretilen endüstriyel odunun %4,58’i, yakacak odunun ise %4,47’si Bozkurt’tan sağlandığı belirtilmiştir. Sahip olduğu orman varlıkları içerisinde zengin bir fauna ve florayı barındırmaktadır. Çam, meşe, kayın, göknar, kestane, gürgen, yabancı kavak, ıhlamur, çınar, kızılgaç, kızılçık, ahlat, şimşir, defne gibi ağaç türlerinin yanı sıra orman gülü, karayaprak, yabancı fındık, orman sarmaşığı, kuş üzümü, çoban püskülü, eğrelti otu gibi bitkiler de bu coğrafyada var olmaktadır. Bu zengin habitat kendisi ile ilişkili bir hayvancılık faaliyeti olan arıcılığın bölgede önemli bir yer tutmasına sebep olmuştur. 2010 verilerine göre Bozkurt 5.250 kovan ile Kastamonu’nun sahip olduğu toplam kovanın %10.62’sine sahiptir. 2018 verilerine göre ise kovan sayısı 7.350 olarak güncellenmiştir, toplam arıcılık faaliyeti yapan işletme sayısı ise 145’tir (Kastabil; t.y).

Toplumsal cinsiyet bağlamında ilçe dinamiklerine baktığımız zaman özellikle eğitim alanında bir eşitsizlik olduğu gözlemlenmektedir. Okuma yazma bilmeyen, bilen fakat bir okul bitirmeyen kişilerin cinsiyet oranındaki dengesizlik kendini lise ve sonrasındaki eğitim düzeyi oranında da göstermektedir.

BİTİRİLEN EĞİTİM DÜZEYİ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
BİLİNMEYEN	23	29	52
OKUMA YAZMA BİLMEYEN	95	370	465
OKUMA YAZMA BİLEN FAKAT BİR OKUL BİTİRMEYEN	395	770	1165
İLKOKUL	1897	1939	3836
İLKÖĞRETİM	581	409	990
ORTAOKUL VEYA DENGİ MESLEK ORTAOKUL	593	386	979
LİSE VE DENGİ MESLEK OKULU	733	487	1220
YÜKSEKOKUL VEYA FAKÜLTE	395	280	675
YÜKSEK LİSANS (5 VEYA 6 YILLIK FAKÜLTELER DAHİL)	26	11	37
DOKTORA	3	6	9

Kadınların eğitim alanında yaşadığı bu eşitsizliğin, ilçeden göç etme dinamiklerini de etkilediği belirtilebilir. İlçeden çalışma amaçlı göç eden nüfusu ağırlıklı olarak erkekler oluşturmaktadır. Bu noktada ilçede kadınlarla birlikte kalan yaşlı nüfusun da varlığından bahsetmek gerekir. Bozkurt'ta yaşlı bağımlılık oranının Türkiye ve Kastamonu değerlerinin üzerinde olduğu ifade edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında elde olan verilerden biri de sivil toplum alanındadır. İlçede faaliyet gösteren 16 derneğin 674 erkek, 43 kadın üyesi olduğu belirtilmiştir. Var olan derneklerin faaliyet alanları; dini temelli, hayır işleri ve yardımlaşma, spor, mesleki danışma ve eğitim, kalkınma, kültür ve sosyal alanlar üzerinedir. Herhangi bir kadın derneği bulunmamaktadır.

Ekonomik, coğrafi ve sosyal açıdan verilen tüm bu bilgiler ilçe hakkında yaşanan sel felaketinden bağımsız bir fikir vermesi bağlamında açıklanmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü 2019 yılında Batı Karadeniz Havzası Taşkın Yönetim Planını yayımlamıştır. Çalışmada ifade edildiği üzere batı karadeniz havzasında Ankara, Bartın, Bolu, Çankırı, Düzce, Karabük, Kastamonu, Sakarya, Samsun, Sinop ve Zonguldak illerinin tamamı ya da bir bölümü yer almaktadır. Toplam yüzölçümü 13035.39 km² olan Kastamonu'nun 7275.23 km²si batı karadeniz havzası içerisinde yer almaktadır. Bozkurt havza içerisinde yer alan ilçelerden biridir.

Çalışma kapsamında incelenen 2306 yerleşim biriminden 226'sının değerlendirme kriterlerine göre taşkın riski taşıdığı tespit edilmiştir. En son 1 Mart 1989 tarihinde taşkın yaşandığı ancak can kaybının olmadığı Bozkurt İlçesi de merkezinde 2000 üstü nüfusa sahip olduğu için riskli bölge olarak değerlendirilmiştir.

Batı Karadeniz Havzası içerisinde yaşanan taşkınların sebepleri ise çalışmada şu şekilde özetlenmiştir:

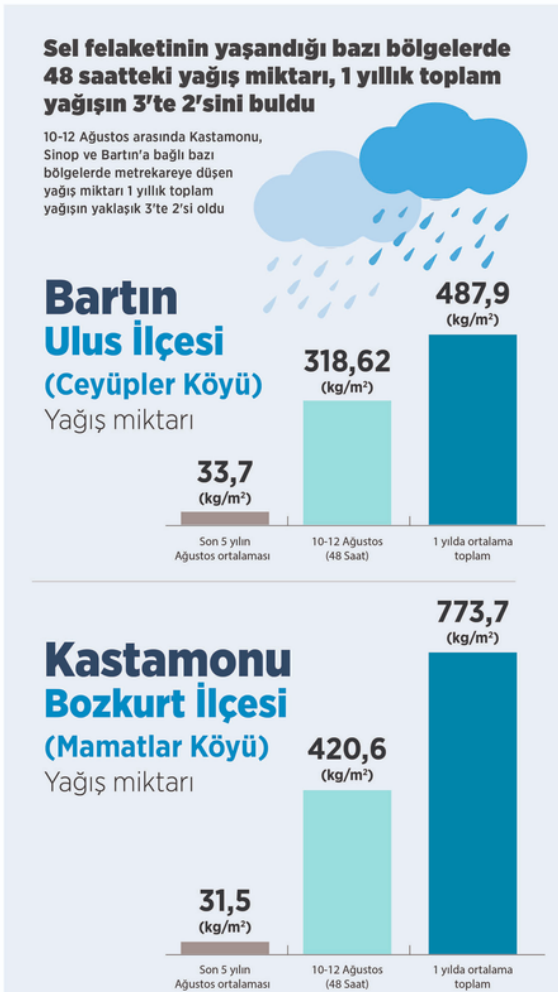
- Dereler üzerinde bulunan sanat yapılarının mambadan gelen rusubat ya da atıklar yüzünden tıkanması ve tam kapasite çalışmıyor olması,
- Bazı mevcut sanat yapılarının kesitinin yetersiz olması,
- Plansız kentleşme nedeniyle dere yataklarına yerleşim yapılması,

- Dere yataklarından malzeme alınarak dere akış rejiminin ve dere yatağı morfolojisinin bozulması,
- Dere yataklarına malzeme boşaltılarak derenin kapasitesinin azaltılması,
- Meydana gelen ani yağışlar,
- Mansap şartının sağlanmaması

Kuzey Anadolu Ajansının 2013 yılında hazırladığı Bozkurt İlçe Analizi; bölgeyi coğrafi, ekonomik, kültürel ve toplumsal pek çok bağlamda açıklamaya çalışmıştır. Bu bölümde de ağırlıklı bir şekilde kaynak olarak kullanılmıştır.

11 Ağustos 2021 Bozkurt Sel Felaketi

Batı Karadeniz bölgesinde 11 Ağustos tarihinde meydana gelen sağanak yağış Bartın, Sinop ve Kastamonu şehirlerinde sele dönüştü. Pek çok ilçenin etkilendiği bu yağış, en ciddi hasarı ise Kastamonu'nun Bozkurt İlçesinde yaşattı. Kastamonu Meteoroloji Müdürlüğü'nün verilerine göre ilçede metrekaareye 116 kilogram yağışın düştüğü belirtildi ("Bartın, Sinop ve Kastamonu'da sel felaketi: 2 kişi kayıp", 2021)

(Kaynak: TC Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021)

Yağış akabinde ortaya çıkan sel ve taşkın cumhuriyet tarihinin en büyük sel felaketlerinden biri olarak kaydı geçti. Sel felaketinden iki gün sonra Bartın, Sinop ve Kastamonu afet bölgesi ilan edildi ("Cumhurbaşkanı Erdoğan: 3 ili afet bölgesi ilan ediyoruz", 2021)

(Atıcı, 2021)

Afet sonrası bölgeye gelen İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez sürecin nasıl işleyeceğine dair açıklamaları bulunmaktadır. Yangın ve sel afetlerinden zarar görenler için başlatılan yardım kampanyasının yanı sıra afet sonrası iyileşme sürecinin adımları konusunda kamuoyuna bilgi verilmiştir.

"Burada aynı yardım isteyenler ne yapabilir, giysi ve ayakkabı, hijyen, kişisel bakım yardımları yapabilir. Suya ihtiyacımız her zaman var, kuru gıda kolisine ihtiyacımız var. Yine ev eşyası konusunda, ev eşyası göndermek isteyenler varsa gönderebilirler. Konya Büyükşehir Belediyesi ile şeker, un ihtiyaçlarını da sağlayacağız. Çevre köylerin tamamına bunları göndereceğiz. Mutfak eşyası ihtiyacı olacaktır. Biz evini tahliye ettiğimiz vatandaşlara, evinde hasar olsun, olmasın 3 bin lira vereceğiz. Ona giyim ve giysi yardımında da bulunacağız. Evinde hasar olan vatandaşa 50 bin liraya kadar kira ve eşya yardımı yapacağız. 10 bin lirayla buna yarın başlayacağız." ("Bakan Soylu: Evini tahliye eden...", 2021 paragraf: 5)

“Sayın Cumhurbaşkanımızın bize açık ve net talimatıdır: Vatandaşımızı mağdur etmeyin. Vatandaşımızın herhangi bir endişesi olmasın. Devlet buradadır. Aynı ve nakdi yardımlar AFAD üzerinden aktarılacak. Burayı yalnız bırakmayacağımızı, bu hasarların, karşı karşıya kalınan mağduriyetlerin el birliğiyle giderileceğini vatandaşlarımızın bilmesini isterim. Bu tip felaketler olduğu zaman hemen bir değerlendirme yapılıyor, orada herhangi bir santral varsa HES patladı deniyor. Bir patlama söz konusu değil, çünkü patlayabilecek bir şey yok.” (“Bakanlar Soylu ve Kurum...”, 2021)

Resmi olarak 82 kişinin hayatını kaybettiğinin bildirildiği sel felaketinin ilk olarak birçok sebebe dayandırılmıştır. Bölgedeki HES’in patlaması bu bağlamda teyit alınmadan yapılan haberlerin başında gelmektedir. Bölgede yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkan sebepler, İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından hazırlanan Bozkurt Sel Afeti - Sebepler ve Tespitler raporunda açıklanmıştır (2021). Rapora göre bölgede gözlemlenen ekstrem yağış değerleri birçok istasyonda uzun yıllara dayalı kayıtlardaki maksimum yağış değerini aşmış olsa da afetin oluşumunu doğrudan iklim değişikliğine bağlayamayız. Öncelikle doğru yerleşim planlamasının ve yapılaşmanın gündemde tutulması gerekmektedir. İslah edilmiş dere yatağına inşa edilmiş köprülerin ayakları, enkesiti daraltıldığı için selle birlikte gelen tomruklar ve rusubat derenin tıkanmasına ve yerleşim alanlarına taşmasına sebep olmuştur. Bölgedeki taşkın temelli olmayan düzensiz yapılaşma yaşanan sel olayını ciddi bir felakete çevirmiştir.

Sel afetinin yaşandığı günden itibaren bölge bir süre sıcak gündem noktası olarak kalmıştır. Gerek sürecin, kayıpların, hasarların izlenmesi gerek organize edilen yardımların gerçekleştirilmesi gibi sebeplerle yaklaşık iki ay boyunca bölge dışından devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları, bireyler afet sonrası sürecini yoğun olarak takip etmişlerdir.

Daha sonrasında ise birçok benzeri durumda olduğu gibi geriye bir sessizlik kalmıştır. Bu saha çalışması sel felaketinin akabinde, gözler bölgenin üzerinden yavaş yavaş çekildiği zamanda iyileşme sürecinin nasıl ilerlediğini gözlemlemeye odaklanmıştır.

26-28 Kasım tarihleri arasında 3 güne yayılan saha sürecinde yapılan görüşmeler, gözlemler sonucunda iklim adaleti kavramını çok daha ciddi bir şekilde ele almamız gerektiğini belirtmek durumundayım.

Afet Sonrası Belirsizlik

Batı Karadeniz’de küçük bir yerleşim birimi olan Bozkurt ekonomik sürdürülebilirliği sağlamadığı için yoğun oranda genç nüfus göçü vermiş bir ilçedir. Yapılan görüşmeler esnasında da Bozkurt’ta yaşayan nüfusun ağırlıklı olarak ‘emeklilerden’ oluştuğu belirtilmiştir. İlçeden göç etmiş insanlar özellikle yaz sezonunda, tatillerde vs. memleket ziyareti sebebiyle ilçedeki nüfus oranını artırmaktadır.

Onun dışında ise sakin bir yerleşim birimi olan ilçede küçük sanayi faaliyetlerine dayanan işletmeler, esnaflar bulunmaktadır. İnsanların sadece tarım ve hayvancılık üzerinden geçinemediği, ek işlere de sahip olduğu yapılan görüşmeler ile de aktarılmıştır.

11 Ağustos günü Bozkurt’ta olan görüşmecilerin hepsi yaşanan sel felaketini benzer bir travmatik deneyim üzerinden anlatmıştır. “Hiçbir şey yok ortada su sadece, birinci kata kadar gelmiş. Evden çıkmamıza fırsat yok” (görüşmecisi1). Sel sonrasında yaşanan toparlanma süreci ise görüşmecilerin sosyo ekonomik statüsü bağlamında farklı şekillerde yaşanmıştır. Bir önceki bölümde aktarılan afet örneklerinde olduğu gibi bölgeden taşınma imkanı olan, yer değiştirebilen insanlar ağırlıklı olarak Kastamonu ya da İstanbul’a göç etmiştir.

Gidenlerin evi vardı gitti, ben nereye gideyim söyleyin.” (görüşmecisi4)

Bozkurt’ta kiracı olarak yaşayan herhangi bir gayrimenkulu olmayan ve sel sonrasında işini kaybeden tekstil işçilerinin mağduriyet düzeyinde en alt basamakta olduğu ifade edilebilir. Benzer mağduriyetler yaşayan insanlar; Kastamonu’da birlikte bir daire kiraladıklarını, iş arama sürecinin yoğun olarak devam ettiğini, Bozkurt’ta olmadıkları için nakdi yardımlardan yararlanamadıklarını aktardılar. “İşimizden de olduk. Ben evimi taşımışım yerleşmişim buradan gidip orada çalışacak halim yok. O zaman sen gelmezsen buraya tazminatsız çıkarsın dediler. Ne yapacağımı şaşırdım. Evi taşısam zaten buraya yerleşmişim. Orada hangi eve baksam zaten yıkılacak falan.” (görüşmecisi4)

Tüm görüşmeciler afet sonrasında devlet kurumları tarafından belli bir tutarda para yardımı yapıldığını ifade etmiştir. Aynı şekilde eşya, nakdi yardımlar için de bir komisyon kurulduğunu, yapılan hasar beyanlarının komisyonun onayından sonra hasarın karşılığının ödendiği ya da ödeneceği belirtilmiştir. Görüşmecilerden sürece dair farklı yorumlar gelmiştir. Sosyo ekonomik farklılığın yanı sıra politik temsiliyetin de görüşmeler ve gözlemler akabinde etki ettiği söylenebilir. Ekonomik olarak daha iyi konumda olan kişiler yardım süreçlerinde doğrudan yararlanıcı kişiler olmamıştır ancak yardım alan insanların aksine bu sürecin olumlu geçtiğini, karar alıcıların her şeyi doğru yaptığını belirtmişlerdir. Bu durumun SAMHSA raporunda da belirtildiği gibi sosyo ekonomik durumu düşük olan bireylerin politik temsiliyetinin zayıf olduğu yorumu yapılabilir.

“Mesela bizim tanıdıklarımız diyorlar ki allah bin kere razı olsun önceki halimizden daha iyi yaşıyoruz şu anda.” (görüşmecii)

“Orada gerekli çalışmalar yapılıyor ama tabii bunlar birden bire olmuyor. Zamana yayılmış bir süreç. Vatandaşların da maddi kayıpları giderilmek üzere devlet sıcak elini uzattı... Devlet elinden gelen tüm imkanları kullandı ve seferber etti.” (görüşmecii6)

Dere yatağından taşan sel sonrası bölgede zarar gören evlerin yıkımı gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber ıslah çalışması kapsamında dere yatağının genişletilmesi sebebiyle de sağlam olan bazı binaların yıkımına karar verilmiştir. “Şimdi inşaat var, fabrikalar vs. yapılıyor geliyoruz ama çayımız daraldı. 60 metrelik olması gereken çay 31 metreye düşmüş. Şimdi 85 metreye çıkarılıyor. Yani bunun böyle olacağı bilirse kimse kimseye böyle bir şey yapmaz. Kimse kimsenin canını sağlığını atmaz böyle bir tehlikeye. Ölüm ile sonuçlanan bir durum, kayıp çok.” (görüşmecii1)

Evlerini kaybeden insanların hangi koşullarda ne şartlarda yeni evlerine yerleştirilecekleri konusunda ise sel felaketinin üzerinden aylar geçmesine rağmen bir belirsizlik bulunmaktadır. Afet sonrasında ilçe merkezine konteyner evler inşa edilmiştir. Evlere hem ilçe merkezinden hem çevre köylerden evleri yıkılan, zarar gören insanlar yerleştirilmiştir. TOKİ sürecinin henüz başlamadığı, evlerin nereye yapılacağına bile belli olmadığı o bölgede yapılan görüşmeler esnasında aktarılmıştır.

“Birçok ihale yapılıyor, dere ıslahı ile ilgili. TOKİ konut ihalesi yapmış. Buralarda süreç nasıl ilerleyecek yakından takip ediyoruz. Konutları yıkılanlara hangi şartlar altında konutlar verilecek bunlarla ilgili belirsizlikler var. Bizim duyduğumuz insanlar borçlandırılarak ev sahibi olacak. Halbuki toplanan para hiç kimsenin cebinden bir kuruş para çıkmadan mağduriyetlerin giderilmesine yetecek kadar para var. Ama bunun nasıl harcanacağı konusunda şeffaflık yok, kriter de yok.” (görüşmecii5)

“Bize ev verecekler ama hangi koşulda verecekler, ne kadar borçlandıracaklar. Bunlar tam bir sürpriz yani. Bu konuda hiçbir bilgilendirme yok. Sadece kaymakam bey ile görüşmüştük. Onun demesiyle 500-600 bin lira arası daireler çıkacak. Bizim binalarımızın da değeri düşecek. Geri kalan miktardan devlet yüzde kırkını almayacakmış. yüzde 60ını da biz ödeyecekmışiz, taksitler halinde 18 yıl boyunca. Benim duyduğum bu.” (görüşmecii3)

Görüşmecilerin verdiği bu bilgilerin üzerine Cumhurbaşkanı'nın 13 Ağustos tarihinde Bozkurt'ta yaptığı açıklamayı hatırlatmakta fayda olabilir.

“Yıkılanın yerine daha iyisini yaparak, yananın yerine daha fazlasını dikerek, eksilenin yerine daha çoğunu koyarak yolumuza devam ediyoruz. Diğer afetlerde olduğu gibi fevkalade bir durum olmadıkça inşallah 1 yıl içerisinde burada da bu konutları bitireceğiz.” (Cumhurbaşkanı Erdoğan: 3 ili”, 2021)

Bununla beraber evleri yıkılan, zarar gören insanlar için apartman başına yardımların yapıldığı, kira desteği verildiği, işini kaybeden insanlar için iş desteğinin sağlandığı üzerine açıklamalar yapılmıştır. Bu bilgiler hemen hemen tüm görüşmecilerden gelse de bilgiler arası tutarsızlıklar vardır. Süreci deneyimleyen görüşmecilerden biri bu tarz yardımların olabilmesi için kişinin belli standartları karşılayabilmesi gerektiğini belirtmiştir. Örneğin işsizlik maaşının alınabilmesi için belli bir ayda sigorta girişinin olması şartı, evi zarar gören kişinin kira yardımı alabilmesi için o evde oturduğunu kanıtlaması gibi. İlgili resmi kurumların beyanlarına bakıldığında ise herhangi bir güncel, şeffaf bilgiye ulaşılmamıştır.

Belirsizlik afet sonrası yaşanan toparlanma sürecinde özellikle alt gelir grubunu zorlamaktadır. “Yardımların” tamamlanması akabinde geriye yıkık bir ilçede kendi başına kalan insanlar düzenli bir desteğe ulaşmakta zorluk yaşamaktadırlar. Güncel, şeffaf ve düzenli bilgi akışının yerel yönetimler ve kamu kurumları tarafından karşılanmadığı gözlemlenmiştir. Belediyenin sitesinde afet sonrası yapılan güncellemeler yaklaşık iki ay kadar sürmüştür.

Sel felaketi ile doğrudan görülen ekonomik zararın ve etkilerinin yanı sıra bölgede balıkçılık ile geçinen insanların sel sularının denize taşıdığı tomruklar, arabalar ve diğer yıkıntılar sebebiyle çok daha uzağa gitmek zorunda kaldıkları; turizmcilik ile geçinen insanların işlerini devam ettiremedikleri aktarılmıştır.

Ortak Yaşam Alanlarının Kaybı

Belirsizlik sadece ekonomik durum temelli değildir. Yaşanan sel sadece binaları yıkmamıştır. İnsanlar yaşam alanlarını kaybetmiştir. Yıkım çalışmalarının halen aktif olarak sürdüğü, sokakların her daim çamurlu olduğu, kaybolmuşluk hissini havaya, suya ve toprağa sindiği bu bölgede gidemeyip yaşamaya devam eden insanlar vardır.

Burada yaşanan kayıp aynı zamanda toplumsal ve kültürelidir.

“şimdi orada bayağı bir karışıklık var. Çevre kirliliği var. Altyapı yok çünkü. Bebeğim var, o yüzden ben de buraya geldim şimdi. Süreçten dolayı orada sıkıntı yaşamayalım diye, elektrik kesintisi olur su kesintisi olur vs. buraya gelip KYK'ya yerleşmiştik.” (görüşmeci3)

“Şu an sağlık ocağında 9 aylık çalışıyorum. Tabi 9 ay sonrası için yine ailem ile plan yaptım, döneceğiz biz İstanbul'a. Hani burası 2-3 seneye kadar toparlanmaz.” (görüşmeci2)

Bölgede şu anda altyapı ve dere yatağının genişletilmesi çalışmaları kapsamında yıkımlar devam etmektedir. Bu noktada görüşmecilerin aktardığı ve aynı zamanda gözlemlenen önemli bir husus vardır: Kamusal alanın kaybı.

Taşkın gerçekleştiği dere kenarı insanların aynı zamanda sosyalleşme mekanı olarak ifade edilmiştir. Çay bahçeleri, kafeler, ürün standları vs. barındıran ana meydanın kaybı beraberinde bazı temel sorunları getirmektedir. Kadınların sosyalleşmek için dışarıya çıkabilecekleri bir kamusal alan kalmamıştır. İlçe içerisinde konteyner dükkanlar ile tekrardan faaliyete geçen esnafların bulunduğu alan, cami ve çevresi şu an insanlar için tek kamusal alandır. Saha ziyareti boyunca açık alanda çok az kadına rastlanmıştır.

Bunun dışında konteyner evlerin olduğu bölgeye yapılan ziyaret esnasında insanların çalışan iş makinalarının arasında gündelik hayatlarını geçirmekte oldukları ve özellikle ‘kırılgan’ olarak tanımlanan grupların hareket kısıtlılığı gözlemlenmiştir. Konteyner evlerde yaşayan yaşlı insanlar, özel gereksinimli bireyler, bakım rolünü üstlenen kadınların yaşanan kriz ile birlikte konumları çok daha kırılgan bir noktaya taşınmıştır. Çocukların süreç içerisinde yaşadığı zorluk birçok görüşmeci tarafından aktarılmıştır. Kadınların sokakta var olma süreçleri noktasında küçük bir ilçede en ufak bir alan kaybı bile toplumsal cinsiyet eşitliği dinamikleri açısından yıkıcı etkilere sahip olabilmektedir. Kadın ürünlerinin satıldığı stantların yıkımı ile birlikte kendi emeği ile iş üreten kadınların bir kısmının çalışmayı bıraktığı aktarılmıştır.

“3 tane çocuğumu böyle rahat bir şekilde bir yere çıkaramıyorum. Araçla Abana’ya ya da yukarıya Kastamonu’ya. En azından ilk etapta ben isterdim ki şurada bir çocuklar için bir park bir şey yapılsın hani. Çünkü hepsinin psikoloji etkilendi. Şu an en çok zorlayan şey bizi bu. Çünkü eve hapsoldular. Eve hapsolunca bu sefer sağlıklı bir eğitim de alamıyorlar, her türlü onlara zarar yani. Bu kadar nüfusun azalmasının en büyük sebebi de bunlar yani. İnsanlar şimdi yapamadığı için gidiyor. Yoksa burası gerçekten güzel bir yerdi hani. Hem çalışma olarak hem yerleşim olarak, yaşam olarak temiz bir yerdi ama tabii felaketten sonra böyle olaylar oluyor.” (görüşmeci2)

Kamusal alanın kaybı ilk etapta acil yapılacaklar listesinde görünmese de afet sonrasında zaman geçmeye başladıkça eksikliğini daha çok hissettirmeye başlamıştır. Her bölge için sosyal hakların işlerliği, insan refahının dikkate alınması birçok insan hakkının da uygulanmasını sağlamaktadır.

Selin ardından bize kalan ruh sağlığımız

İnsanların, toplulukların bu süreçte kendilerini yalnız hissetmeleri yaşanan travmaların onarımını olumsuz etkilemektedir. İstisnasız tüm görüşmeciler sel felaketi sonrasında psikolojilerini bozulduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda ise afet bölgesinde yapılan sağlık çalışmaları içerisinde psikososyal desteğin de verildiğini belirtmişlerdir.

“Yaşanacak bir yer-di. Ben gerçekten seviyordum yani ama artık bir korku var. Orada yaşamaktansa burada yaşamayı tercih ederim. Hani bir yağmur yağdığında psikolojik olarak etkileniyorsunuz.” (görüşmeci3)

“En ufak bir yağmurda korkuyoruz.” (görüşmeci1)

Yetişkinlerin tedirginliğini yanı sıra çocukların yaşanan olay ile birlikte içselleştirdikleri travma verilen örnekler üzerinden göze çarpmaktadır. Bir görüşmeci yaşları 2 ile 5 arasında değişen yeğenlerinin evden camdan dışarı bakmaya halen korktuklarını, oynadıkların oyunların ise hep selden kaçma üzerine olduğunu ifade etmiştir.

Başka bir görüşmeci ise çocuğunun afet sonrasında uzun süre dışarı çıkamadığını söylemiştir. “Hangi sokağa baksam arkamdan su gelecekmış gibi hissediyorum” şeklinde çocuğunun ifade ettiğini belirtmiştir.

İnsanların yaşadıkları maddi ve manevi kayıplar, ekonomik olarak hissettikleri çıkmaz, yalnız bırakılmışlık hissi derin bir umutsuzluğu beraberinde getirmektedir.

Sel, Bozkurt halkı için yaşanmış ve bitmiş bir olay değildir. Sancılı bir iyileşme süreci içerisindeyken ekonomik ve sosyal alanlarda hissettikleri eşitsizlikler iklim adaletsizliğini beslemektedir.

Değerlendirme

Bozkurt olayı kendi içinde biricik olsa da ne Türkiye’de ne dünyada tekil bir olay değildir. İklim krizi sebebiyle tüm dünyada sel, tsunami, yangın gibi afetlerin sayısında ve şiddetinde artış yaşanmaktadır ve yaşanmaya da devam edecektir.

Yaşanan afetler sonrasında dünyada ne tür iyileşme faaliyetleri sürdürülmektedir; bu çalışmalar birer kaynaktır. Hem güncel süreçteki hem de gelecekteki sel, yangın vs. olaylarını aynı şiddette yaşamamak için yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte çıkarılan derslerden bir yol haritası çizmek önemlidir.

Adaptasyon ve dayanıklılık bu bağlamda ele alınan kavramlardır. İklim değişikliğinin sadece neden ve sonuçları üzerine çalışmalar yürütmek değil, bu değişiklik ile birlikte güçlenen kriz ile de mücadele etmek gereklidir. 2016 yılında West Virginia’da yaşanan sel sonrası yapılan çalışmalar adaptasyon ve dayanıklılık yönünden ele alınmıştır. Teorik olarak bu kavramlar her ne kadar net ve açık bir konumda olsalar da uygulama noktasında halen sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu bağlamda çalışmayı yürüten Christopher Plein (2019) sosyokültürel ve sosyoekonomik ataletin iklim krizine karşı etkili politikalar yürütülmesinde ve geliştirilmesinde engel olduğunu belirtmiştir. West Virginia seli sonrasında bölgede valilik tarafından “RISE Virginia” adlı bir program kurulmuştur. Programın amacı iyileşme sürecinde yerel ve ulusal yapıların, sivil toplum örgütlerinin ve şirketlerin işbirliğini sağlamaktır. Bununla beraber yereldeki topluluk ile hükümet arasındaki ilişkilerin, sürecin ve iletişimin kolaylaştırıcısı olarak yer almaktaydı. Program diğer bölgeler arasında da örnek alınan bir yapı olarak görülmüştür (Smith, Sabbag ve Rohmer, 2018 akt. Plein, 2019; 2532).

Dayanıklılık farklı ölçeklerde de ele alınmış bir kavramdır. Kurumsal dayanıklılık olarak ifade edilen süreç esas itibarıyla bir ağ geliştirme üzerinedir. Toplulukların, organizasyonların, kurumların ve bireylerin çevresel, ekonomik ya da sosyal durumlara yönelik olarak kısa ya da uzun vadede meydana gelen afetler sonrasında yaşanan şoku birlikte ele alabilme kabiliyetleridir. Bu ağ içerisindeki yapıların birlikte iş yapabilmeleri temelinde güçlenen bir dayanıklılıktan bahsedilebilir (Berke, Kartez, & Wenger, 1993; May & Williams, 1986; Mitchell, 2006; Smith, 2011 akt. Smith, Martin & Wenger, 2018; 598). Kurumsal dayanıklılık üzerinden Afet Müdahale - Destek Ağını (Disaster Recovery Assistance Network) tanımlayan Smith’in (2011 akt. Smith, Martin & Wenger, 2018; 606-607) sunduğu bir şema vardır. Farklı türlerdeki kuruluşların finansal, politik ve teknik açıdan birbiri ile nasıl ilişkilendiğini gösteren bir yardım/kaynak ağını temsil etmektedir.

Kurumsal dayanıklılığın yanı sıra topluluk ve bireysel dayanıklılık üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Topluluk dayanıklılığı bağlamında değerlendirilen çalışmalardan biri Filipinler’de Naga şehrinde yaşanan sel felaketidir. Naga Belediyesi selden sonra daha yüksek bölgelerde ekolojik kaygıları gözeterak insanlar için yapılar inşa etmiştir (Saut ve diğ. 2007 akt. Boon ve diğ. 2012; 35) Yapılan yapısal değişiklikler hem topluluk hem de bireysel dayanıklılığı destekleyen bir noktadadır. Yeni Zelanda’da sel tehdidi altında bir bölge olan Kaitaia’da yapılan çalışma ise; yerel toplulukların potansiyel afet durumuna ilişkin iyi bir şekilde bilgilendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Sadece bilgilendirme noktasında değil aynı şekilde bölge halkının; belediye meclisinin afet planlama sürecine aktif katılımı, etkin rol alması da topluluğun olası krizlere karşı onları hazırlayan, dayanıklılığını artıran bir durumdur (Mitchell ve diğ. 2010; akt. Boon ve diğ. 2012; 36). Öte yandan topluluk olmakla beraber bireysel dayanıklılık süreci de yaşanan afetlerde, kriz durumunda etkin rol oynamaktadır. Sosyo ekonomik koşullar ve çevresel durumlar ise bu dayanıklılık sürecini doğrudan etkilemektedir (Endfield, 2007; akt. Boon ve diğ. 2012; 37).

Bir bölgenin, topluluğun, kurumun vs. dayanıklılığı içinde bulunduğu sistemin ne kadar sağlıklı olduğu ile ilişkilidir. Sosyal adaletsizliğin derin bir şekilde yaşandığı bir sistem içerisinde var olan topluluklar pek çok bağlamda kırılığandır. İklim krizi ise var olan eşitsizliğin ve adaletsizliğin görünürlüğünü artırmaktadır.

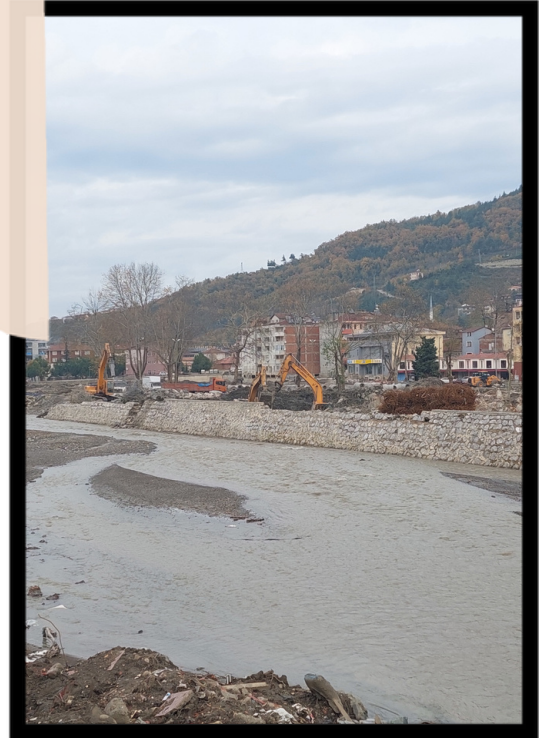
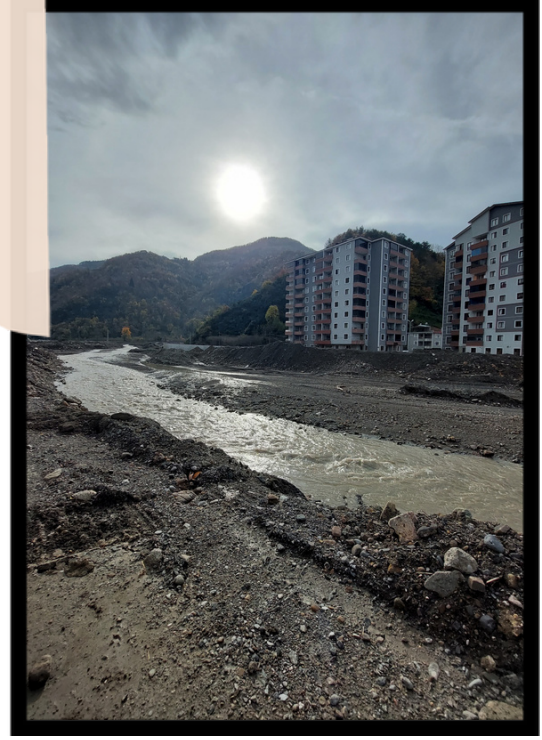
İklim değişikliği ile birlikte afetlere ve iyileşme sürecine yönelik yapılan çalışmalar, değerlendirmeler ile ortak çıkarımlar yapabiliriz. İyileşme sürecinin aciliyet barındırması durumuna karşın değişimin ancak sistemli bir şekilde zamana yayılarak olabileceğini fark etmek gereklidir. Bu noktada genel bir değerlendirmenin yanı sıra Bozkurt sel felaketi özelinde belirtilmesi gereken hususlar vardır:

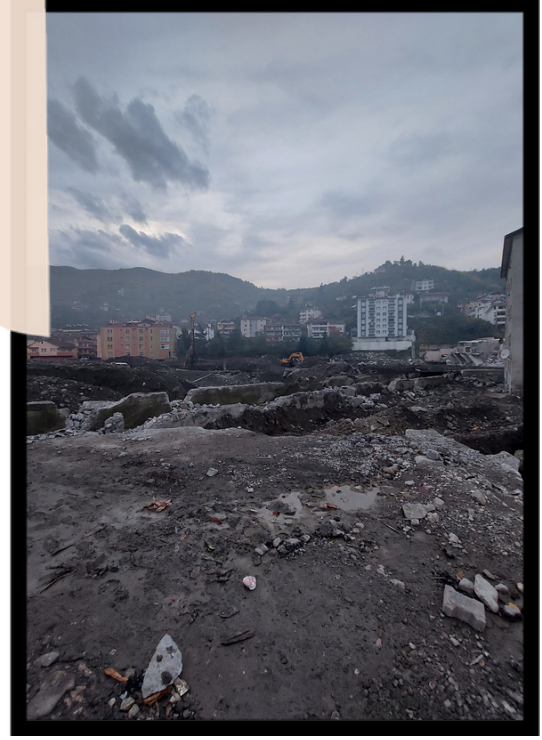
- İklim adaleti sorunu derin bir sistem sorunudur. Yaşanan tüm eşitsizlikler birbiri ile bağlantılıdır ve birbirini beslemektedir. O sebeple bu meseleye de çok daha geniş bir perspektiften bütüncül olarak bakılmalıdır. Demokrasi, temel insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda da hak temelli adımların atılması gereklidir.

- Türkiye'nin iklim krizi sorununu ciddiye alması gerekmektedir. Türkiye sadece söylem olarak değil; genel iklim politikasını bir an önce harekete geçmeye yönelik olarak belirlemelidir. Fosil yakıtlardan çıkılmalı, yenilenebilir enerji yatırımları artmalı, enerji demokrasinin inşasına yönelik adımlar atılmalı, şehirlerde iklim krizine karşı azaltım ve uyum planları hızlı bir şekilde uygulamaya sokulmalıdır.
- Karadeniz özelinde Hidroelektrik Santralleri (HES) ekolojik tahribat boyutları çok yüksek seviyelerdedir. Bu bağlamda HES'lerin çevre etki değerlendirme raporları hazırlanırken kümülatif etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. Herhangi bir yatırım projesi o bölgenin halkından, yerel dinamiklerden, ihtiyaçlardan ayrı bir şekilde tasarlanmamalıdır. Enerji demokrasisi bu konuda dikkat edilmesi gereken önemli bir kavramdır, ciddiyetle ve ivedilikle ele alınması gerekmektedir.
- Bölgedeki sel ve taşkın sürecine yönelik olası riskler birçok çalışma altında sıralanmış ve raporlanmıştır. Her yıl birbirinin benzeri sel felaketleri maalesef ki yaşanmaktadır. Yaşanmaya da devam edecektir. Raporların sadece çalışma boyutunda kalmaması, ilgili bulguların dikkate alınıp dirençliliğin sağlanmasına yönelik faaliyete geçilmesi gerekmektedir. Bozkurt örneğinde taşkın riski olmasına rağmen dere yatağına yapılan yapılaşmanın izinli olduğu belirtilmiştir. Bölgede "dere manzaralı" evlerin pazarlanması ve dere yatağına nizami evlerin kurulması ekonomik şartların yetersizliğinden ötürü değil; inşaat temelli büyüme odağının bir yansımasıdır.
- Afetler meydana gelmeden yani yumurta kapıya dayanmadan önce planların iyi hazırlanması; sürecin yerel paydaşlar, temsilciler, yurttaşlar ile birlikte yürütülmesi önemlidir. Olası bir afet durumunda koordinasyonun nasıl işleyeceği konusunda herkesin öncesinde rolünü, görevini bilmesi gereklidir. Yerel yönetimlerin bu konuda bilgilendirilmesi; her bir yerel yönetimin kendi sorumluluğunda bu süreci yereldeki yurttaşlara aktarması gereklidir. Afet anında yaşanan kaotik halin önüne geçilmesi için önemli bir adımdır. Devletin diğer kurumlarla, paydaşlarla işbirliği yapması önemlidir.
- İnsanların süreç sonrasında her adımda düzenli ve şeffaf bir şekilde bilgilendirilmesini, sürecin adım adım paylaşılmasını, fikirlerin ve ihtiyaçların paylaşımı noktasında sistemsel olarak iyi tasarlanmış bir ortam yaratılmasını karar alıcıların yerine getirmesi gerekmektedir. Bilgi akışının sürekliliği, herkesin bu bilgilere erişebilmesi eşitlik ve adalet bağlamında bir haktır.
- Sel felaketinden sonra hayatta kalan insanların fiziksel ve mental sağlıkları önemsenmelidir. Desteklerin sadece ilk anda değil; bölgenin kendi ekonomik, sosyal sürdürülebilirliğini sağlayabileceği noktaya kadar kademeli olarak devam etmesi gereklidir.
- Yerleşim yerinin yeniden inşasında ekolojik dengenin gözetilmesi şarttır.
- İklim krizine dair bilgilerin ve bilincin yaygınlaşma ihtiyacı vardır. İklim krizi ve iklim adaletine ilişkin çok daha etkili bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Bozkurt sel felaketi akabinde Veteriner Hekimler Meslek Odası tarafından sahipli ve sahipsiz hayvanların sağlık kontrolleri yapılmış ve düzenli olarak kontrol edilmiştir. Afetler sadece insanların değil; tüm canlıların yaşam alanlarını, yaşamlarını tehdit etmektedir. Teşvik edici bu uygulamanın yaygınlaşması ve daha sistematik bir şekilde planlanması önemlidir.
- Kırılgan topluluklar için destek hattı oluşturulmalıdır. Kimse sosyo ekonomik durumundan, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, yaşından, politik temsiliyetinden, etnik kökeninden ötürü mağdur olmamalıdır.

Yukarıda bahsedilen maddeler yapılan çalışma sonucunda görülen, duyulan ihtiyaçlardan ortaya çıkmıştır.

İklim krizinin sınırları yoktur. Etkilerini halihazırda yaşıyoruz ve her geçtiğimiz gün daha şiddetli bir şekilde bu değişime maruz kalacağız. Bu noktada iklim krizinin etkilerinin herkesi aynı şekilde etkilemediği ve insan merkezci sistemin bu adaletsizliği beslediği göz önüne alındığında iklim adaleti için mücadele etmek kaçınılmazdır. Geride bir kişiyi bile bırakmadan iklim adaleti herkes için!

Kaynakça

- Akar-Su Mühendislik Müşavirlik Ltd. Şti. (2019) Batı karadeniz havzası taşkın yönetim planı. Tarım ve Orman Bakanlığı Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Akgül, O. (13 Ağustos 2021) Madalyonun tek yüzü: İklim krizi ve 2021 Türkiye orman yangınları 14 Ocak tarihinde <https://www.greenpeace.org/turkey/blog/madalyonun-tek-yuzu-iklim-krizi-ve-2021-turkiye-orman-yaniginlari/> internet sitesinden erişildi.
- Aksu, C. (13 Temmuz 2020) Karadeniz Örneği Üzerinden Kalkınma, Turizm ve İklim. 12 Ocak 2022 tarihinde <https://www.iklimhaber.org/karadeniz-ornegi-uzerinden-kalkinma-turizm-ve-iklim/> sitesinden erişilmiştir.
- Arslan, A., Çetinel, S. (2013) Bozkurt ilçe analizi. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
- Atıcı, M. (2021, 13 Ağustos) Bozkurt'ta sel felaketi: İlçede kaos hakim, kayıp sayısı hala netleşmedi. Birgün Gazetesi. 12 Ocak 2022 tarihinde <https://www.birgun.net/haber/bozkurt-ta-sel-felaketi-ilcede-kaos-hakim-kayip-sayisi-hala-netlesmedi-355064> sitesinden erişildi.
- Australian Academy of Science. What is climate change? 13 Ocak 2022 tarihinde <https://www.science.org.au/learning/general-audience/science-climate-change/1-what-is-climate-change> sitesinden erişildi.
- Bakan kurum karadeniz bölgesi için iklim değişikliği eylem planını açıkladı (2019, 12 Temmuz) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. 13 Ocak tarihinde <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-karadeniz-bolgesi-iklim-degisikligi-eylem-planini-acikladi-bakanlik-faaliyetleri-26574> sitesinden erişilmiştir.
- Bakan Soylu: Evini tahliye eden, evinde hasar olan vatandaşımıza, 50 bin liraya kadar kira ve eşya yardımı yapacağız (2021, 14 Ağustos) Anadolu Ajansı 13 Ocak 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-soylu-evini-tahliye-eden-evinde-hasar-olan-vatandasimiza-50-bin-liraya-kadar-kira-ve-esya-yardimi-yapacagiz/2335064> sitesinden erişildi.
- Bakanlar soylu ve kurum bozkurt'ta: "dereli'deki felaketin 5 misli" (2021, 12 Ağustos) Birgün Gazetesi 11 Ocak tarihinde <https://www.birgun.net/haber/bakanlar-soylu-ve-kurum-bozkurt-ta-dereli-deki-felaketin-5-misli-354995> sitesinden erişilmiştir.
- Bartın, sinop ve kastamonu'da sel felaketi: 2 kişi kayıp (2021, 11 Ağustos) Birgün Gazetesi. 12 Ocak tarihinde <https://www.birgun.net/haber/bartin-sinop-ve-kastamonu-da-sel-felaketi-2-kisi-kayip-354779> sitesinden erişilmiştir.
- Bozkurt Kaymakamlığı. (2016, 6 Aralık) İlçemizin Tarihi. <http://www.bozkurt.gov.tr/ilcemizin-tarihi>
- Bullard, R. (tarih yok) Biyografi. <https://drrobertbullard.com/>
- Clark, N., B.,G. (2017). 'Floods' of migrants, flows of care: Between climate displacement and global care chains. The Sociological Review Monographs. İngiltere <https://doi.org/10.1177/0081176917711078>
- Cumhurbaşkanı erdoğan: 3 ili afet bölgesi ilan ediyoruz (2021, 13 Ağustos) Birgün Gazetesi. 12 Ocak tarihinde <https://www.birgun.net/haber/cumhurbaskani-erdogan-3-ili-afet-bolgesi-ilan-ediyoruz-355087> sitesinden erişildi.

- Deniz, A., Şahin, A. D., Tezer, A., ve Dabanlı, İ. (2021) Bozkurt sel afeti: sebepler ve tespitler. İTÜ, İstanbul.
- Doğru, B., Alica, S. G. (2019) İklim mücadelesinde ekonomik, sosyal ve ekolojik adalet. İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi - 16
- Durmaz Dıvrak, B. B., İş, G. (2010) Türkiye'nin yarınlari projesi - sonuç raporu. WWF-Türkiye, https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/wwf_turkiyenin_yarinlari_projesi_final_raporu.pdf?3420/turkiyeninyarinlarraporu
- Erkan, M.A., Güser, Y., Odabaşı, E., Çamalan, G., Kılıç, G., Soydam, M., Çetin, S. (2021) 2020 yılı meteorolojik afetler değerlendirmesi. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Ankara <https://mgm.gov.tr/FILES/genel/raporlar/2020MeteorolojikAfetlerDegerlendirmesi.pdf>
- İklimBU. İklim değişikliğinin türkiyeye etkileri. 13 Ocak tarihinde <http://climatechange.boun.edu.tr/iklim-degisikliginin-turkiyeye-etkileri/> sitesinden erişilmiştir.
- Kastamonu Valiliği (tarih yok). Kastamonu İl Bilgi Sistemi. <https://www.kastabil.gov.tr/veritablolari/bozkurt/tarim-ve-orman/aricilik>
- Kayhan, M. (2008) Küresel iklim değişikliği ve türkiye. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/kureseliklimdegisimiveturkiye.pdf>
- Kılınç, İ. (2018) İklim ya da çevre adaleti. Sendika.org. 12 Ocak tarihinde <https://sendika.org/2018/11/iklim-ya-da-cevre-adaleti-ismail-kilinc-519651/> sitesinden erişilmiştir.
- Lahiri-Dutt, K. (2013) Climate justice must integrate gender equality: what are the key principles? Editör: Velma Grover Impact of Climate Change on Water and Health CRC Press S.106-119 <https://doi.org/10.1201/b14323>
- NASA, The effects of climate change. 12 Ocak 2022 tarihinde <https://climate.nasa.gov/effects/> sitesinden erişildi.
- On bir yılın rekoru: gelir eşitsizliği (2021, 16 Haziran). DW 12 Ocak tarihinde <https://www.dw.com/tr/11-y%C4%B1n-rekoru-gelir-e%C5%9Fitsizli%C4%9Fi/a-57929065> sitesinden erişilmiştir.
- SAMHSA (2017) Greater impact: how disasters affect people of low socioeconomic status. Amerika
- Smith, G., Martin, A., Wenger, D.E. (2018). Disaster recovery in an era of climate change: the unrealized promise of institutional resilience
- Talu, N. (2016). İklim Değişikliği ve Toplumsal Cinsiyet Politika Belirleme Süreçleri . Yasama Dergisi , (33) , Sy: 68-87 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54466/741353>
- Tatgın, E. (2019) İklim adaleti kapsamında toplumsal cinsiyet tartışması. Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi Cilt:1 Sayı:1 S: 104-118.
- TEMA Vakfı, WWF-Türkiye (2015) İklim değişikliğinin yerel etkileri raporu. 13 Ocak tarihinde <https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/iklim-degisikliginin-yerel-etkiler-raporu.pdf> sitesinden erişilmiştir.

- Turhan, E., Gündoğan, A. C., Aydın, C. İ., Berke, M. Ö. (2017) İklim adaleti mücadelesi için 10 durak Ekoloji Kolektifi Derneği, Ankara.
- Uncu, B. A. (2019) İklim için kentler: yerel yönetimlerde iklim eylem planı. 350 Türkiye https://world.350.org/iklimicinkentler/files/2019/05/350_booklet_2.pdf
- US EPA. (2018) Environmental Justice. 14 Ocak 2022 tarihinde <https://www.epa.gov/environmentaljustice> sitesinden erişildi.
- WWF-Türkiye. İklim değişikliği. 12 Ocak 2022 tarihinde https://www.wwf.org.tr/ne_yapiyoruz/iklim_degisikligi_ve_enerji/iklim_degisikligi/ sitesinden erişildi.

BOZKURT: İklim Adaleti Üzerine

Saha Notları

Yazar

Özge Doruk

W | www.yesildusunce.org

M | info@yesildusunce.org

f | facebook.com/yesildusun

@ | instagram.com/yesildusun

t | twitter.com/yesildusun_